

PELITANIEUWS

jaargang 26 nr. 2 april 2020 jaarlijkse bijdrage € 21,00 / losse nummers € 4,50

UITGAVE

Stichting Pelita®
Nienoord 13
1112 XE Diemen
Telefoon 088-3305111
www.pelita.nl
redactie@pelita.nl

OPLAGE

4500

Pelita Nieuws verschijnt 6 x per jaar.
Jaarlijkse bijdrage € 21,00;
opzegtermijn één maand voor begin
nieuwe jaargang, uiterlijk 1 december
Losse nummers € 4,50
IBAN NL05INGB0000515000

EINDREDACTIE

Hans van der Hoeven

ONTWERP/OPMAAK

argante argante, arnhem

ADVERTENTIE VERKOOP

Stichting Pelita
Telefoon 088-3305111
www.pelita.nl
redactie@pelita.nl

DRUK

Drukkerij Damen, Werkendam

ISSN

1835-7835

© copyright

Stichting Pelita®, Diemen

04 / MET IMMERZEEL OP ONDERZOEK

**05 / VAN ZEEVAARDER TOT
GEZAGVOERDER HET LEVENS-
VERHAAL VAN BOY BRIJL (SLOT)**

**06 / HET LEVEN IN DE
REPUBLIKEINSE KAMPEN (1)**

07 / OOST & WEST (17)

08 / BOEKENHOEK

**09 / INDISCHE BUURTEN
IN NEDERLAND (29)**

11 / ZORGEN VOOR MANTELZORGERS

11 / WIETEKE'S WERELD

**12 / MEDEDELING AAN
PELITA-CLIËNTEN**

13 / BEKEKEN DOOR HABIB

14 / INDIË IN NEDERLAND (13)

**15 / SYMPATHIEKE MELATI-
CAMPAGNE NIJMEGEN**

**15 / CORONA EN
WO2 IN 100 FOTO'S**

**16 / HALIN-VEILING
VOOR HET GOEDE DOEL (49)**

16 / BRONBEEK IN BEELD

17 / UIT HET OOG

17 / INDISCHE EETTAfels

**18 / SELAMAT DATANG
PELITA MASOEK SADJA®S**

**19 / PELITANIEUWS
ZWEEDSE PRIJSPUZZEL (07)**

Overname van artikelen slechts
met toestemming van de redactie
en bronvermelding.

ILLUSTRATIE OMSLAG:

TIFA

artist: Wim Visser (www.wimvisser.com)

acrylic on canvas

80 x 80 cm

REDACTIONEEL

In de vorige aflevering konden we nog niet vermoeden, dat we ons nog geen twee maanden later in een ongekende Coronacrisis zouden bevinden. Onontkoombaar heeft de crisis natuurlijk ook zo zijn invloed op de inhoud van deze aflevering. Het zijn onzekere tijden, maar toch zullen we op zeker moment ook hier weer op terugkijken. Vooralsnog wensen we u oprecht toe, dat u deze turbulente tijd gezond door zult kunnen maken. Onze vorige aflevering stond in het teken van het afscheid van Harriet Ferdinandus als directeur. Op 10 maart in de Sophiahof in Den Haag was het zover. Tijdens een inspirerende bijeenkomst over de contextgebonden zorg met als gastheer Hans Goedkoop, hebben we haar het allerbeste toegewenst en uitgezwaaid.

Een veel treuriger afscheid, dat wij hebben moeten nemen, was dat van de door ons zeer gewaardeerde zangeres en actrice Liesbeth List. Als lid van ons Comité van Aanbeveling ondersteunde zij ons werk vele jaren. Op 25 maart overleed zij op 78 jarige leeftijd in haar slaap in haar woonplaats Soest. Wij zijn haar veel dank verschuldigd en wensen haar dierbaren alle sterkte toe nu zij verder moeten zonder haar.

Het lijkt haast ongepast, maar we kunnen het natuurlijk niet onvermeld laten, omdat wij zijn komst toch ook heel erg verwelkomen. We zijn zeer blij u te kunnen aankondigen, dat we Wouter Muller, met wie Pelita al een lange geschiedenis heeft, mogen verwelkomen als nieuw lid van ons comité. We hopen met hem nog veel meer geschiedenis te kunnen gaan schrijven. Aan zijn enthousiasme en bevlogenheid zal het niet liggen, begaan als hij is, in woord, geschrift en daad, met de Indische en Molukse doelgroep als geheel. Ook zijn verbondenheid met hun verleden is enorm.

In de vorige editie vond u onze aankondiging van een nieuwe Java-reis in september 2020. Naar aanleiding daarvan kunnen wij melden, dat wij de richtlijnen van de overheid en het RIVM die vooralsnog tot 1 juni gelden, nauwgezet volgen. September is nog even weg en wie weet normaliseert de situatie zich tegen die tijd of kunnen we, indien nodig, kijken of verder uitstel tot de mogelijkheden behoort. Alles is onzeker maar we annuleren nu nog niet. We gaan ervan uit, dat wij u in het komend juninummer zullen kunnen informeren over hoe de zaak er met onze reis door Java op dat moment voor staat. U hoort van ons. Mocht u eerder vragen over de reis hebben, bel ons en we praten u bij. Antonio Meijer kunt u bereiken op 013-463 5214 of mobiel op 06-2423 6962. Mocht u hem niet treffen dan kunt u bellen met Anneke Ruff van Stichting Pelita op 06-8344 1619.

De overhandiging van Veel Soeps, recepten samengesteld door de medewerkers, ter ere van het afscheid van Harriet Ferdinandus.

Liesbeth List 1941-2020, je ne regrette rien.

Wouter Muller.

Comité van aanbeveling:

Reggie Baay
Marion Bloem
Adriaan van Dis
Wieteke van Dort
Boudewijn de Groot
Ernst Jansz
Yvonne Keuls
Frans Leidelmeijer
Wouter Muller
Willem Nijholt
Winnie Sorgdrager
Hans Wijers

MET IMMERZEEL OP ONDERZOEK

Bert Immerzeel was sinds jaar en dag verbonden aan zowel de Pensioen- en Uitkeringsraad als Stichting Pelita. Hij heeft zich in zijn werk over een lange periode intensief gericht op de verificatie van gebeurtenissen tijdens WO II in Nederlands-Indië en aansluitend de Bersiapperiode. Het leverde indrukwekkende historische verslagen op. Een aantal van zijn vaststellingen willen wij u niet onthouden.

COVID-19: OORLOG OF CRISIS

Het Covid-19 of Corona-virus houdt de hele wereld in zijn greep. De media willen ons doen geloven dat we in oorlog zijn.

Terwijl ik dit schrijf staat in Nederland de stand op 4749 besmette personen en 213 doden. Boris Johnson, de Britse premier, spreekt van oorlog en ook Donald Trump zette zichzelf op een voetstuk als 'oorlogspresident'. De Duitse premier Angela Merkel, bekend met de gevoeligheden van het begrip oorlog, ging slechts zo ver door te zeggen dat het Covid-19-virus de grootste uitdaging was sinds de Tweede Wereldoorlog.

Linksom of rechtsom, de wereldleiders en media doen ons geloven dat we in oorlog zijn. Maar is dat wel zo? Wat maakt dat deze pandemie aan een oorlog doet denken?

In januari 1942, een paar weken na de Japanse aanval op Pearl Harbor en de Nederlandse oorlogsverklaring, schreef het *Soerabaijisch Handelsblad*: "Toen de oorlog uitbrak waren er velen die in hun zenuwachtigheid naar andere plaatsen zijn getrokken, naar plaatsen, die naar hun oordeel 'veiliger' leken. Er zijn er, die de bergen in zijn getrokken, doch later weer terug zijn gekomen. Sommigen gingen van stad A. naar stad B., terwijl weer anderen van stad B. naar stad A. reisden, omdat zij ieder voor zich zelf vonden, dat hun keuze voor wat betreft de veiligheid de juiste was. Voorts zijn er velen, die hun kinderen van de scholen hebben weggehaald, zonder daarbij te bedenken, dat daardoor het hele onderwijs van hun kinderen in de war wordt geschopt."

De Japanners – hier getypeerd als 'wilde' tegenstanders – zouden zeker komen en, bekend of onbekend, zij boezemden een grote angst in. Het blad waarschuwde voor een lange oorlogsduur en de mogelijke gevolgen: "Het is natuurlijk een heel grote blunder, te denken, dat de oorlog afgelopen kan zijn binnen enige dagen. Het is verstandiger om voorbereid te zijn op een oorlog van jaren."

De toonzetting van het artikel in het *Soerabaijisch Handelsblad* is vergelijkbaar met die van de berichtgeving over het coronavirus in de huidige media. Ook nu wordt de bevolking opgeroepen rust te bewaren en zich voor te bereiden op het ergste. Maar da's nog geen oorlog.

Koude oorlog ...

Oorlog is chaos

Oorlog is chaos. Oorlog, zoals degenen met persoonlijke ervaring weten, is grenzeloze dood en vernietiging. Het omvat per definitie oncontroleerbare, willekeurige gebeurtenissen die zich in een vacuüm voordoen wanneer de wetten en conventies die mensen en samenlevingen in vreedstijd binden niet langer van toepassing zijn. En daarvan is nú geen sprake.

Over enkele maanden viert Nederland, dat de oorlog 75 jaar geleden werd beëindigd. En doet dat in de wetenschap, dat in Indië geen sprake was van een echte bevrijding en een andere oorlog was uitgebroken. Echter ook die oorlog ligt al weer 70 jaar achter ons en slechts weinigen weten nog uit eigen ervaring wat een échte oorlog werkelijk inhoudt: fysieke pijn, honger, het verlies van dierbaren en bezit. En dit alles op een schaal die alomvattend is, die iedereen raakt.

Allen die daarna geboren zijn kunnen zich gelukkig prijzen met het feit, dat we sindsdien geen oorlog meer hebben gekend. Hooguit de dreiging. Ik herinner me nog, dat in 1961 alle Nederlandse huisgezinnen enkele brochures van de Bescherming Bevolking in de brievenbus kregen met aanwijzingen hoe zich voor te bereiden op een kernaanval. Voldoende blikvoeding, batterijen, medicijnen en w.c.-papier in huis halen voor een periode van een paar weken en, als het onverhoopt toch mocht gebeuren, binnen blijven (in een kelder, onder een tafel of de trap) en naar de radio luisteren. Sindsdien kenden we ook de maandelijkse oefening met de sirenes, enkele jaren geleden afgeschaft, omdat we tegenwoordig een smartphone hebben.

De Russen die werden verwacht zijn niet gekomen. Gelukkig maar. En evenmin hebben we als volk echt geleden door de olie- of de financiële crisis. Zoals bij iedere crisis hadden sommigen te lijden, maar niet, zoals in oorlogstijd, het hele volk.

Het *Soerabaijisch Handelsblad* besloot: "Elke oorlog zal offers kosten aan mensenlevens, aan rijkdom en bezit. Doch bij elk

offer zullen wij onze tanden op elkaar klemmen om des te krachtiger onze plichten te vervullen, die op onze schouders zijn gelegd, zowel in ons gewone burgerlijke werkzaamheden als in welke andere werkzaamheden ook! Wij zijn thans gelijk de soldaten die verantwoordelijkheid dragen ten aanzien van de uiteindelijke overwinning."

Dat laatste geldt ook nu, in tijden van crisis. We zijn allen medeverantwoordelijk voor de uitkomst. Dat betekent: handen wassen,

zo veel mogelijk afstand houden van anderen, en – zolang de overheid daar om vraagt: binnen blijven!

En niet vergeten: op 5 mei valt veel te vieren. Oók voor de Indische Nederlanders!

Mocht u willen reageren op dit artikel, stuur dan een e-mail naar: bert.immerzeel@gmail.com

VAN ZEEVAARDER TOT GEZAGVOORDER, HET LEVENSVERRHAAL VAN BOY BRIJL

SLOT

Een nieuw verhaal over oude tijden door Ed Vermeulen

TWEDE WERELDOORLOG: De Japanse strijdkrachten maakten tijdens hun opmars door Zuidoost-Azië snelle vorderingen. In deze periode, voerde Boy Brijl als kapitein het commando over het KPM schip s.s. Van der Lijn. Het duurde niet lang of ook kapitein Brijl en zijn bemanning raakten betrokken bij de oorlogshandelingen. De geallieerde troepen op Malakka hadden dringend behoefte aan versterking. Het s.s. Van der Lijn kreeg op 2 januari 1942 opdracht om, samen met nog enige andere KPM schepen, vierduizend militairen en hun materieel vanuit de Ratai-Baai (Zuid-Sumatra) via de zeer gevaarlijke route langs Sumatra's oostkust naar Singapore te transporteren. Dit konvooi, genummerd MS.2A, werd begeleid door de Nederlandse torpedootjagers Hr.Ms. Evertsen en Hr.Ms. Van Nes. Het konvooi heeft Singapore veilig bereikt en ook de terugreis vanuit Singapore naar Makassar, verliep zonder ernstige problemen. Zowel Hr.Ms. Evertsen alsook Hr.Ms. Van Nes zouden in de strijd op zee ten onder gaan. De Evertsen werd een dag na de slag in de Javazee in Straat Soenda door vijandelijk vuur getroffen, strandde op een eilandje aan Sumatra's zuidkust en moest als verloren worden beschouwd. Eenzelfde lot overkwam Hr. Ms van Nes, toen zij het KPM schip s.s. Sloet van der Beele escorteerde. Beide schepen werden op 17 februari 1942 door Japanse bommenwerpers in de zuidelijke ingang van Straat Gaspar tot zinken gebracht.

VERTREK UIT BATAVIA: Vlak vóór zijn vertrek vandaar vond nog een ontmoeting plaats tussen Boy en zijn broer Rob, officier bij de Genie van het KNIL (Koninklijk Nederlands Indisch Leger). Na afloop van de oorlog, in augustus 1945, zou blijken dat dit de laatste keer was, dat de broers elkaar gesproken hebben. De oorlog zou nog meer sporen nalaten in het leven van beide broers. Hun jongere broer Alfred (Daddy) overleed op 21 september 1943 in het Japanse krijgsgevangenen kamp Harima, nabij Osaka (Japan).

Doordat zowel Malakka, Nederlands-Indië als de Filipijnen in handen van de Japanners waren gevallen, werd door de KPM-directie besloten naar Australië uit te wijken. Kapitein Brijl kreeg Brisbane als nieuwe standplaats toegewezen. Uit de KPM-archieven blijkt

- ① Echtpaar Brijl, 1945-1946.
- ② Graf Boy Brijl.
- ③ Weer samen.

dat het echtpaar Brijl m.i.v. augustus 1942 op het adres 27 Napierstreet, Ascot, Brisbane is gaan wonen.

Boy Brijl bleef tot midden 1943 het commando voeren over het s.s. Van der Lijn. In deze gevaarlijke en moeilijke periode maakte hij met zijn schip deel uit van verschillende geallieerde konvooien met als hoofdtak het vervoeren van militairen en oorlogsmaterieel naar de verschillende oorlogstonelen in de Zuidoost-Pacific. Tijdens deze reizen werd hij geconfronteerd met zeemijnen en aanvallen van vijandelijke vliegtuigen en onderzeeboten. De meeste van deze konvooien vertrokken vanuit de havenstad Townsville, gelegen in Queensland, Australië naar o.a. Port Moresby de hoofdstad van het toenmalige Australisch Nieuw-Guinea, nu Papoea-Nieuw-Guinea en het zuidelijker gelegen Milne Bay. Vanaf medio 1943 voerde hij het bevel over het m.s. Van Heutsz. en nam hij ook met dit deel schip aan een aantal konvooien.

KPM-ARCHIEF: Volgens gegevens verkregen uit dit archief werd Boy Brijl midden oktober 1944 ziek, waarna hij waarschijnlijk, na het beëindigen van de vijandelijkheden in augustus 1945, met zogenaamd recuperatieverlof naar Nederland ging. Na zijn herstel heeft hij vermoedelijk nog een korte tijd gevaren. Midden 1946 werd hij opnieuw ernstig ziek en moest worden opgenomen in een ziekenhuis in Sydney. Hier overleed hij op 6 juni 1946. De begrafenis vond plaats op het Lutwyche Cemetery te Brisbane.

Zijn echtgenote Louise Brijl-d'Holloosy besloot in 1970 voorgoed naar Nederland terug te gaan. Aansluitend woonde zij een zevental jaren in Nijmegen waar zij op 3 juni 1977 overleed. Na haar crematie werd, volgens haar uitdrukkelijke wens, de urn met haar as

naar Australië overgevlogen en bijgezet in het graf van haar echtgenoot.

KRUIS VAN VERDIENSTE: Postuum kende Hare Majesteit Koningin Wilhelmina bij Koninklijk Besluit no. 29 van 25 februari 1947 aan KPM gezagvoerder Willem F.Th 'Boy' Brijl deze onderscheiding toe met daarbij de aantekening: *"die als gezagvoerder bij de Nederlandsche Koopvaardijvloot waardevolle diensten aan de oorlogsvoering bewees door gedurende meer dan twee jaren op moedige en beleidvolle wijze het gezag op zijn schip te hebben uitgeoefend in gebieden, waar door de oorlogsomstandigheden*

voortdurend groot gevaar van vijandelijke handelingen werden gelopen"

Dit was het verhaal van een leerling van de Zeevaartschool Texel die gezagvoerder werd bij de Koninklijke Paketvaart Maatschappij: Willem F.Th 'Boy' Brijl, niet zomaar een Zeevaarder!

Met veel dank aan Jacques Z. Brijl voor al zijn informatie, Wil Braam van het Texels archief, Ron de Mes, archiefbeheerder Vereniging van Oud-employé's der KPM, Henk Meurs, persoonlijk archief Nederlandse Koopvaardij 1940-1945 en Ab de Wijn.

HET LEVEN IN DE REPUBLIKEINSE KAMPEN

1

Ter afwisseling stapt Mary van Delden na de reconstructies van de internering en evacuatie uit de republikeinse kampen in West-Java over naar een ander, daaraan nauw verbonden, onderwerp. Aan de hand van verschillende aspecten schetst zij vanaf nu het leven in die kampen. Dit, soms ingekorte, algemene beeld is o.a. gebaseerd op 129 inspectierapporten van gedelegeerden van het Internationale Rode Kruis (IRK). Deze rapporten spiegelt zij aan zo'n 99 enquêtes, 50 interviews, vier (ongepubliceerde) kampdagboeken en persoonlijke verslagen uit de Indische collectie van het NIOD.

Het beheer over de kampen

De interneringen waren onverwacht en massaal. Over heel Java moesten in turbulente tijden duizenden mannen, vrouwen en kinderen worden verzameld en naar onderkomens gebracht. Het beheer en de bewaking van de kampen moest tegelijkertijd worden geregeld. Het rapport van een commissaris van politie die vanaf april 1946 de leiding had over de kampen in de residentie Soerabaja geeft een duidelijk beeld. Het blijkt, dat in eerste instantie de kampen van geïnterneerden uit Soerabaja, Modjokerto, Djombang en omgeving onder beheer vielen van een commissie van de afdeling burgerlijke zaken. De bewaking was in handen van lokale pemoeda's van verschillende organisaties. Mogelijk is dat de reden, dat er in die gewelddadige periode waarin de mannen werden opgehaald (van 11 t/m 19 oktober 1945), op verschillende plaatsen doden vielen en er sprake was van slechte omstandigheden. Begin april 1946 kwam er meer lijn in het

algemene kampbeheer. Dat was het gevolg van het Britse verzoek (medio december 1945) aan de Indonesische Minister van Oorlog, mr. Amir Sjarifoeddin, om samenwerking bij de evacuatie van de geïnterneerden naar de Britse bruggenhoofden. De Indonesische regering bracht namelijk op 1 april, vlak voor de officiële Brits/Indonesische overeenkomst, alle republikeinse kampen onder bij het Indonesische Departement van Binnenlandse Zaken in Poerwokerto. Medische zorg zou lokaal geregeld worden door de Palang Merah Indonesia (PMI - Indonesische Rode Kruis), waarvan het hoofdbestuur was gevestigd in Solo. De commissaris schreef, dat na die overeenkomst de republikeinse politie verantwoordelijk was voor het beheer over en de bewaking van de kampen. De regeling van de interne aangelegenheden van de kampen bleef in handen van de commissie burgerlijke zaken met de commissaris als voorzitter. Door de eenhoofdige leiding kwam er een einde aan tot dan tegenstrijdige instructies en aan verschil in organisatie. Ieder kamp had een Indonesische kampcommandant en bewaking van politieagenten, maar elders ook wel van pemoeda en/of TRI-militairen. Aan de kant van de geïnterneerden was er een algemeen kamphoofd en een aantal blokleiders. De commissaris en het kamphoofd stonden in contact met de PMI en de commissaris was verantwoording verschuldigd aan het hoofd van de politie in Soerabaja en die op zijn beurt aan de resident. De PMI was overigens beter bereikbaar voor kampen in grotere plaatsen dan voor afgelegen kampen. De residentie Soerabaja is zeer waarschijnlijk representatief voor het algemene

- ① Jogjakarta, kamp Sewoe Galoer. Groepsfoto gemaakt tijdens bezoek IRK op 7-2-1946.
- ② Soerakarta, kamp Sinkokan. Foto gemaakt tijdens bezoek IRK op 5-2-1946.
- ③ Malang, kamp gevangenis Lowokwaroe, 1942.

bron: Geïllustreerde atlas van de Bersiapkampen, uitgeverij Profiel BV.

kampbeheer op Java. Er is weliswaar van de meeste residenties beperkt informatie over het beheer gevonden, maar naast de feiten, dat alle kampen onder het Indonesische departement van Binnenlandse Zaken vielen en, dat de PMI bij de kampen betrokken werd, is van de residenties Malang, Madioen, Soerakarta en Jogjakarta bekend, dat ook hier de politie het toezicht over de kampen kreeg. In de residentie Malang was het de commissaris

van politie, Bambang Soemadi, die zeer gunstig bekend stond bij de geïnterneerden. In de residentie Madioen voerde een inspecteur van politie in opdracht van het burgerlijk bestuur die taak uit. In de residenties Madioen, Jogjakarta en Soerakarta hadden de organisaties voor kampbeheer die vanuit het burgerlijk bestuur werden opgericht, een speciale naam. In de residentie Madioen was de naam 'Comité voor de beschermingskampen van Hollanders', in de residentie Soerakarta Badan Oeroesan Pengasingan (BOP) en in de residentie Jogjakarta Panitia Oeroesan Tawan (POT). Beide laatste met de betekenis 'Commissie voor het regelen van de zaken van geïnterneerden'. Laatstgenoemde organisatie stond onder voorzitterschap van de resident van Jogjakarta. Bij de geïnterneerden in deze regio stond de POT als 'Panitia' bekend. De BOP en de POT waren als regel samengesteld uit bestuurs- en politieambtenaren en een medicus. Een

uitzondering in de residentie Jogjakarta was het zogenoemde armenkamp Demak Idjoe, dat onder de Parata Prodjo, de sociale afdeling van het Sultanaat, viel.

Wat de houding betreft van de bewakers is de indruk dat de behandeling na twee tot drie maanden ten goede veranderde. Maar, zoals bij alle aspecten van het kampeven, waren er grote verschillen. In een aantal gevallen hadden de mannen, vooral in gevangenissen, een bijzonder slechte tijd, terwijl anderen vanaf het begin afstandelijk tot vriendelijk werden bejegend. Bij vrouwen vonden bij internering, voor zover bekend, alleen bij Depok gewelddadigheden plaats. Een paar voorbeelden uit de residenties Soerabaja en Jogjakarta kunnen de houding van bewakers illustreren. Een destijds 15-jarige jongeman beschrijft zijn bewakers in het eerste kamp als aanvankelijk redelijk en vervolgens onvriendelijk tot vijandig, in het

tweede kamp vond hij ze provocerend, vernederend en vijandig, terwijl hij hen in de volgende drie kampen gemoedelijk noemt. Een destijds 20-jarige man vat het gedrag kort en bondig samen als eerst bedreigend en vanaf januari 1946 niet meer vijandig. Een derde man vond de behandeling door gevangenis personeel in twee gevangenissen uitermate onvriendelijk. De houding van de politie in zijn laatste twee kampen noemde hij welwillend. De behandeling in Kretek bij Jogja was volgens een geïnterneerde tot kerstmis 1945 erbarmelijk, maar verbeterde, na bezoek van enige hoge heren uit Jogjakarta, aanmerkelijk. Hetzelfde gebeurde in Poendoeng bij Jogja, waar na het bezoek van Soekarno in januari verbetering optrad in de houding van de bewakers die verschillende geïnterneerden aanvankelijk vernederend, vijandig, of stug noemden.

Wordt vervolgd!

17

OOST & WEST

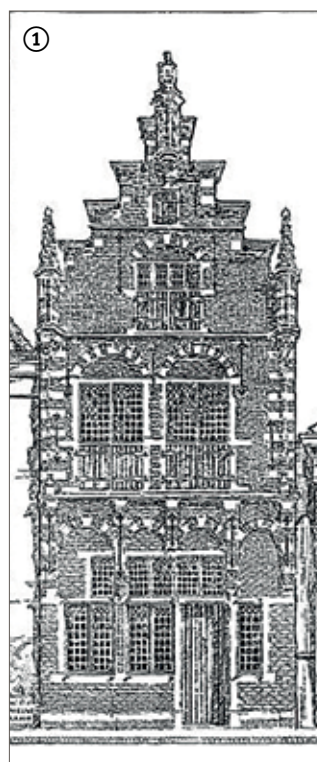
In de afgelopen editie kondigden we u al aan dat de rubriek Oost & West van Cary Venselaar niet meer elke editie zou verschijnen, maar dat Cary nog wel van tijd tot tijd iets van zich zou laten horen. Dit is voorlopig zijn laatste bijdrage over de kunstenaar W.O.J. Nieuwenkamp. We danken Cary voor al zijn prachtige bijdragen over Nieuwenkamp de afgelopen jaren. Wanneer hij door nieuwe onderwerpen, ervaringen of ontwikkelingen geïnspireerd wordt, merkt u het vanzelf!

In de voorgaande afleveringen heb ik veel verhalen en belevenissen van Nieuwenkamp opnieuw verteld. Inmiddels is er nieuws te melden over zijn collectie. Een deel ervan, het deel dat door de Stichting W.O.J. Nieuwenkamp beheerd wordt, zal in bruikleen aan het Edams Museum worden overgedragen.

Het Edams Museum heeft enthousiast gereageerd op dat plan. Het heeft oude banden met Nieuwenkamp. Het gebouw, dat in het historisch centrum van Edam staat, werd al in 1896 door Wijnand getekend. Het museum gaat permanent werk van hem tentoonstellen. Maar niet zijn gehele collectie gaat erheen, want inmiddels is er een aantal werken uitgezocht ter verkoop. Dat proces is gaande, musea zowel als particulieren worden op die wijze in staat gesteld om iets van zijn kunst aan te kopen

Het Edams Museum zal ook Nieuwenkamp's Indische werk gaan tonen in wisselende opstellingen. Omdat zijn oeuvre meer omvat, bijvoorbeeld Nederlandse en Italiaanse tekeningen, schilderijen en grafisch werk, kan niet vermeld worden wanneer dat aan bod zal komen. De verwachting is dat de overdracht van de collectie dit voorjaar of aan het begin van de zomer rond zal zijn. Het komt niet vaak voor, dat zo'n grote collectie over gaat naar een museum.

Nieuwenkamp heeft heel wat zwerftochten ondernomen die niet in Pelita besproken zullen worden. De reizen door Italië, naar Duitsland, Frankrijk, Egypte, India en andere landen passen niet in een magazine, dat zich met Indische zaken bezig houdt. Er komt daarom een einde aan deze reeks van mijn vertellingen. Ik sluit af met een fraai motief van Bali dat door Wijnand Nieuwenkamp werd getekend.

① Het Edams Museum, getekend in 1896. Het is nauwelijks veranderd.

② Muziekinstrument van een gamelan op Bali.

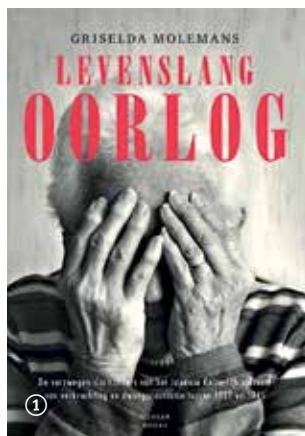
Omdat de laatste tijd leuk en interessant leesvoer zich in bijzonder rap tempo aandient, hebben we besloten telkens een aantal boeken tegelijkertijd te bespreken.

① 'Levenslang oorlog'

Troostmeisjes heten ze. Een naargeestig eufemisme voor de slachtoffers van het systeem van dwangprostitutie, dat tussen 1932 en 1945 uitgerold werd door het Japanse Keizerlijke Leger, de marine en luchtmacht in alle bezette gebieden in Zuidoost-Azië. Vanaf de inval in China (1931) werden de 'troostmeisjes' in het spoor van het Japanse leger en de marine naar alle veroverde gebieden in Zuidoost-Azië gestuurd. "Het was een vooropgezet plan", zegt Molemans. "Van tevoren is in kaart gebracht hoeveel vrouwen nodig waren en wat het zou opbrengen. Het was een machine zonder hapering."

Tot nu toe werd klakkeloos aangenomen, dat er zo'n 200.000 troostmeisjes waren, van wie het merendeel Koreaans. Molemans concludeert echter, dat tenminste 500.000 vrouwen slachtoffer werden van verkrachtingen en dwangprostitutie. Dat is veel meer dan tot nu toe gedacht. Alleen al in Nederlands-Indië waren er naar schatting 70.000 slachtoffers. Die ontluisterende waarheid werd jarenlang moedwillig toegedekt, stelt Molemans. Geopolitieke motieven en handelsbelangen wogen zwaarder dan mensenrechten.

Het bewijsmateriaal voor het systematische misbruik trof ze aan in archieven in Nederland, Engeland, de Verenigde Staten, Australië, Nieuw-Zeeland, Maleisië en Zuid-Korea met als topstukken de achter slot en grendel gelegde jurisprudentie betreffende verkrachting en dwangprostitutie en het geldspoor van de leger- en mari-

nebordelen. Japan financierde de oorlogsvoering ondermeer met de opbrengsten van 'troostmeisjes' en Japans legerpersoneel maakte zich tijdens de Tweede Wereldoorlog massaal schuldig aan verkrachtingen en dwangprostitutie.

Levenslang oorlog beschrijft de volle omvang van dit wrede, vernederende systeem en de ingrijpende gevolgen die het voor de slachtoffers heeft gehad. Tot op de dag van vandaag.

'Levenslang oorlog'
Griselda Molemans
Quasar Books Uitgever
ISBN 978 90 8237 395 0
€ 21,95

② 'Aan het licht'

Dit poëziedebuut van Meity Völke verscheen op 21 januari. In de bundel probeert zij om innerlijke orde te scheppen met gebruik van de elementen aarde, lucht en water. Zij hoopt hiermee de plaats van het licht te kunnen bepalen. Steeds maakt ze de balans op, onderzoekt ze mogelijke verzoeningen, maar tegelijkertijd ook ontsnappingsmogelijkheden. Dit leidt naar zeer uiteenlopende hoeken in haar gedachtewereld: de grote dichters die haar voorgingen, een verlaten dorp in het huidige Vlaanderen, Ovidius-achtige metamorfosen en de lange bootreis van Oost naar West die haar familie tekende.

De gedichten zijn ritmisch, somstoegeankelijk, dan weer meerduldig, maar altijd welkend van aard, als kleine opzichzelfstaande universa met hun eigen wetten. Hier is een dichter aan het woord die wil uitbreken, wil ontstijgen, maar zich daarbij tegelijk de vraag stelt of de weg van het licht wel de juiste is.

Enkele gedichten van de bundel zijn geïnspireerd op foto's van het Belgische dorp Doel van Izabella Ridder. Ridder nam de foto's van dit spookstadje onder de rook van Antwerpen in de provincie Oost-Vlaanderen in 2011. Zij wist dit 'dorp dat op zijn vonnis wacht' op een prachtige manier vast te leggen. De sfeer van woede, ontgoocheling en chronisch verval die de foto's bij Völke opriepen, heeft ze geprobeerd in woorden vast te leggen. Enkele gedichten verschenen eerder in *Het Liegend Konijn*, *Meander* en in diverse bloemlezingen van *De 100 beste gedichten* uit de Turing Gedichtenwedstrijd.

We waren iets schreef ze na de dood van Menno Wigman. Het gedicht *Vluchtroute* gaat terug op de Aramese spreuk: 'mene mene tekkel ufarsin', geteld, geteld, gewogen en verdeeld, die op de muur zou zijn verschenen tijdens het feestmaal van de Babylonische koning Belsazar. Het werk is "Raadselachtig, claustrofobisch en benauwend. Intrigerend en vol sterke beelden", zo oordeelde juryvoorzitter Tsead Bruinja van de Turing Gedichtenwedstrijd

Meity Völke studeerde Nederlands en is in december 2019 afgestudeerd aan de Schrijversvakschool in Amsterdam.

'Aan het licht'
Meity Völke
Singel Uitgeverijen
ISBN 978 90 2954 075 9
€ 17,99

③ 'Indo'

De jeugd van Marion Bloem werd gekleurd door de verhalen die haar familieleden vertelden over hun vaderland Indonesië. Deze vertellingen boeiden haar als klein meisje zo, dat ze liever luisterde dan las. Dat

de auteur een voorliefde heeft voor vertellingen en voordrachten, blijkt ook wel uit het feit, dat zij een groot aantal kinderboeken en -films op haar naam heeft staan. De verhalen hebben hun uitwerking op Bloems hele literaire oeuvre. In haar romans is vaak sprake van een familiegeschiedenis die via mondelinge overlevering van de ene op de andere generatie over gaat, denk aan haar debuutroman *Geen gewoon Indisch meisje* en *Vaders van betekenis*. Op ander gebied, met name de film, is ze ook actief. In het najaar van 2008 wist zij alle ogen op zich gericht met de verfilming van haar roman *Ver van familie*. Als Bloem niet filmt, schrijft, of op reis is, aquarelleert, etst of schildert ze met olieverf op doek (ze maakt de omslagen voor haar boeken zelf). Verder exposeert ze met haar kunstwerken in verscheidene galeries. Terugke-

rende thema's in het werk van Bloem zijn erotiek, intimiteit, passie, het zoeken naar intensiteit in vriendschappen, liefde, kunst en familiebanden en het zoeken naar een balans tussen behoud van identiteit en aanpassen. Uiteindelijk behoort het schrijven echter tot haar primaire behoeftes, al het andere ligt in het verlengde hiervan. Bovenal wil zij uitdrukken wat er in haar leeft, in *Indo* klinkt dat door in: *'Kijk, kijk, een Indo,' zeiden mijn ouders en andere familieleden verheugd als ze op tv in een muzikant, presentator, of sportfiguren een Indo-Europeaan meenden te herkennen. Hun stem klonk dan net zo blij verrast als wanneer voetbalfans hun beroemde voetbalheld op straat zouden ontdekken. Mensen die hun Aziatische achtergrond liever verbloemden of zich ervoor schaamden ervoeren 'Indo' als een*

scheldwoord, maar voor mensen die trots waren op hun gemengde afkomst werd het een geuzennaam.

Wat is er zo waardevol aan die zogenaamde Indische cultuur en is er wel een Indische cultuur? Is het nodig om onszelf Indo te blijven noemen? In *Indo* wisselt Bloem herinneringen en gebeurtenissen af en geeft ze een verfrissende, heel persoonlijke en boeiende kijk op de huidige samenleving waarin 'identiteit' steeds meer een discussiepunt lijkt te worden.

'Indo'

Een persoonlijke geschiedenis over identiteit
Marion Bloem

Singel Uitgeverijen De Arbeiderspers
ISBN 978 90 295 5151 0

€ 24,99

INDISCHE BUURTEN IN NEDERLAND

(DEEL 29)

'S-HERTOGENBOSCH

Veel Nederlandse gemeenten hebben straatnamen die verwijzen naar Nederlands Oost- of West-Indië. Verwijzingen naar (delen van) eilanden, plaatsen, rivieren, bergen, vulkanen, samenvattende namen (zoals Insulinde) en namen van personen (zoals gouverneurs-generaal Pieter Both of J.P. Coen). Onder regie van initiatiefnemer Dick Rozing werken verschillende auteurs aan het boek *Onze Indische buurten*. Ed Hupkens die zich bezighoudt met toponiemen, straatnamen en bouwhistorie van 's-Hertogenbosch, heeft de tekst geschreven. De historische foto's komen van het Stadsarchief 's-Hertogenbosch en de recente foto's zijn van Ed Hupkens.

De gemeente 's-Hertogenbosch heeft een kleine Indische buurt met straatnamen die verwijzen naar eilanden van het voormalige Nederlands-Indië. 's-Hertogenbosch kent alleen verwijzingen naar Oost-Indië en heeft

geen West-Indische straatnamen. Er bestaat wel een Sint Maartenstraat, maar die is vernoemd naar de katholieke heilige Martinus van Tours (ongeveer 316-397 na Chr.).

De Indische buurt

De Indische buurt van 's-Hertogenbosch maakt onderdeel uit van de Aawijk-Zuid. De Aawijk dankt haar naam aan stadsrivier de Aa, die deels door en langs deze wijk loopt. Aawijk-Zuid ligt ten oosten van de historische binnenstad van 's-Hertogenbosch en ligt ingesloten tussen de Aa (noordzijde) en de Zuid-Willemsvaart (zuidzijde). In het oosten wordt ze begrensd door de A2. Aan de westzijde wordt het gebied begrensd door de buurt Grevelingen.

Het zuidelijk deel van de Aawijk-Zuid vormt de Indische buurt. Deze buurt werd in de jaren dertig van de twintigste eeuw gerealiseerd als het eerste deel van Aawijk-Zuid. Op 22 oktober 1934 stelde de Bossche gemeenteraad zeven straatnamen vast

① Balistraat, etalage van levensmiddelenwinkel fa. A. v.d. Vloedt, 1952.

(bron: Stadsarchief 's-Hertogenbosch)

② Nieuwe riolering voor de Celebesstraat, 1992. Vervaardiger Felix Janssens.

(bron: Stadsarchief)

③ Sumatrastraat vanaf de Maastrichtseweg met links de Borneostraat en rechts voor het woonblok de Javastraat, 2015.

(bron: Ed Hupkens)

ten behoeve van de nieuwe uitbreidingswijk: Balistraat, Bankastraat, Borneostraat, Celebesstraat, Javastraat, Sumatrastraat en Timorstraat. Een motivering voor de keuze van deze Indische straatnamen werd niet gegeven door de raad. In bijlage no. 163 van het raadsbesluit staat het als volgt omschreven: *'Zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming en, gelet op de artikelen 174, 267 en 268 der Gemeentewet, werden de straatnamen in de nieuwe wijk bij den Maastrichtscheweg vastgesteld'*. Op 15 mei 1935 keurden de Gedeputeerde Staten het raadsbesluit, en daarmee de straatnamen, officieel goed. ▶

Over de bouw van de Indische buurt zijn relatief weinig gegevens terug te vinden. Uit archiefonderzoek komt naar voren, dat de Bossche Indische buurt tot stand is gekomen door particulier initiatief tussen 1932 en 1938 met een betrekkelijk complex karakter. De *nv bouwbedrijf Brabantia*, gevestigd te 's-Hertogenbosch, hoogde dit terrein aan de Zuid-Willemsvaart onder eigen beheer op tussen 1931 en 1934 en bracht het in exploitatie. Onder toezicht van Gemeentewerken legde *Brabantia* in 1934-1935 ook straten en de riolering aan. Hiervoor ontving het bedrijf maandelijks een bedrag van 200 gulden. Overigens zag de directeur van Gemeentewerken, ir. J.A.H. Perey, deze ontwikkeling met lede ogen aan. Hij was bang, dat dergelijk particulier initiatief ertoe zou leiden, dat de stadsuitbreiding een rommeltje zou worden. Hij drong er dan ook op aan, dat zijn dienst een nieuw uitbreidingsplan voor de gehele gemeente zou opstellen.

De oudste bebouwing is te vinden aan de Sumatrastraat. De eerste woningen stammen uit 1933 (nrs. 1-3 en 2-6) en uit 1934 (nrs. 8-10, 5-9 en 13-15) en zijn ontworpen door architectenbureau K.C. Suyling & Zn. Dit bureau nam in 1934 ook het ontwerp van de woningen aan de Balistraat (nrs. 2-8 en 10-12), de Borneostraat, de Celebesstraat en de Javastraat (nrs. 1-8, 9-19 en 20-28) voor zijn rekening. Na deze eerste golf van bebouwing van de Bossche Indische buurt werd de laatste bebouwing vlak voor de Tweede Wereldoorlog voltooid naar ontwerp van J.C. van de Sande. Het gaat hierbij om de Balistraat (nrs. 1-13), de Bankastraat en de Timorstraat (nrs. 2-12), die alle hetzelfde ontwerp hebben en uit 1939 stammen.

Stedenbouwkundige karakteristiek

De Bossche Indische buurt is gelegen op een langgerekt bouwterrein en wordt begrensd door de Maastrichtseweg en de Borneostraat-Javastraat. Tussen deze straten in liggen enkele dwarsstraten. Pleinen zijn in de Indische buurt niet gerealiseerd. Het gerenommeerde Bossche architecten-

bureau *K.C. Suyling en Zn.* ontwierp de meeste panden en J.C. van de Sande ontwierp enkele rijtjeswoningen. Alle woningen zijn uitgevoerd met een eenvoudige baksteentrant voorzien van brede lijstgoten en hoge zadeldaken. Ze worden verlevendigd door erkers, luifels en soms bloembakken. Aan de straten liggen langgerekte, veelal tweelaagse woonblokken. Tevens komen er veel dubbele woonhuizen voor. Voortuinen geven het straatbeeld een vriendelijk karakter. De bouwblokken vormen samen een eenheid. Renovatie of vervangende verbouwing op grote schaal heeft tot nu toe vrijwel niet plaatsgevonden. Een uitzondering hierop is te vinden in de Balistraat, waar de raamindeling van de woningen deels is veranderd ten opzichte van de oorspronkelijke plannen. Voor de rest is in de Bossche Indische buurt nagenoeg alle oorspronkelijke bebouwing nog aanwezig. Zo zijn op diverse plaatsen in de buurt de oorspronkelijke dakkapellen, bloembakken en dakpannen te vinden. In de wijk kan een aantal groenelementen onderscheiden worden: het groen direct rondom de woningen in de voor- en achtertuinen, de boombeplantingen in de straten, en de grotere plantsoenen en parken. Openbaar groen vinden we alleen aan de Sumatrastraat. Over het algemeen zijn de achtertuinen en binnenterreinen schaars voorzien van groen en veelal verhard. In de Indische buurt zijn hier en daar nog de karakteristieke ligusterhagen uit de bouwtijd bewaard gebleven. Aan weerszijden van de Sumatrastraat bevinden zich forse robinia's uit de periode van de bouw, met een stamomvang van 2 tot 2,5 meter. Aan de overzijde van de Javastraat bestaat de beplanting uit esdoorns en een haag van Spaanse aak (veldesdoorn).

Lombok door oorlog ontstaan en door oorlog verdwenen

's-Hertogenbosch heeft ook een wijk genaamd Lombok gekend. Deze arbeiderswijk was gesitueerd op een quasi schiereiland op het zuidelijkste punt van uitbreidingswijk 't Zand (gebouwd 1884-1914) en werd omsloten door de Stadsdommel, de

- ④ Bankastraat met ten zuiden van de Zuid-Willemsvaart de Campinabakfabriek, 2015. (bron: Ed Hupkens)
- ⑤ Ontruiming Lombok op Duits bevel i.v.m. aanleg stellingen ter verdediging van de Willems- en de Vughterbrug. Oversingel, 1944. (bron: Stadsarchief)
- ⑥ Lombok met verwoeste huizen hoek Bondstraat en Gildenstraat, 1944. De geallieerden heroverden straat voor straat, van de wijk bleef nagenoeg niets over. (bron: Stadsarchief)

UW BIJDRAGE IS GEWENST

U kunt een bijdrage aan het project leveren door uw verhaal te delen. Woont u in een Indische buurt of straat en heeft u er mooie, boeiende herinneringen aan, stuur dan uw reactie of foto's naar info@indischebuurten.nl. U kunt het initiatief financieel steunen en alvast het boek reserveren. Kijk op www.indischebuurten.nl of bezoek de Facebook-pagina *Indische buurten* voor actuele informatie.

'kanaaldrempel' en het spoor. De Willemsbrug was er nog niet, zodat het wijkje vanuit de stad gezien op een eiland leek. De wijk kreeg de naam Lombok vanwege de op dat moment woedende Lombokoorlog. De wijkbewoners werden Lombokkers genoemd, hetgeen zij als een erenaam beschouwden. Gerrit Vermeulen, directeur van een drukkerij, liet vijftig arbeiderswoningen bouwen aan de Bondstraat en Gildenstraat. Tijdens de bouw liet hij zich per roeiboot over de Stadsdommel zetten en kreeg daardoor de bijnaam 'Maharadja van Lombok.' Tijdens de bevrijding in oktober 1944 werd Lombok onherstelbaar beschadigd. De wijk werd dan ook niet herbouwd. Op 10 december 1951 schrapte de gemeenteraad alle Lombokse straatnamen, uitgezonderd de Willemstraat. Vandaag de dag staan de gebouwen van *Essent* (voorheen *Provinciale Noord-Brabantse Electriciteits Maatschappij*) in dit gebied.

ZORGEN VOOR MANTELZORGERS

UNIVERSITEIT
VOOR
HUMANISTIEK

Vanuit de Universiteit voor Humanistiek werkt cultureel antropoloog Menal Ahmad aan een vierjarig promotieonderzoek gericht op mantelzorgers met een migratieachtergrond die zorgen voor een familielid met dementie. Een ook voor Pelita interessant onderzoek in het licht van de geambieerde contextgebonden en cultuursensitieve zorgverlening aan Indische en Molukse ouderen.

We herkennen heel veel in wat Menal in een interview met Human stelde, "Er is nog maar heel weinig onderzoek gedaan naar mensen met een migratieachtergrond". "Ook worden ze in wetenschappelijk onderzoek vaak al heel gauw gedefinieerd aan de hand van culturele verschillen en etniciteit. Natuurlijk moet je die aspecten wel mee nemen, maar te veel nadruk leidt tot stereotypering. Daar probeer ik in mijn onderzoek aan de Universiteit voor Humanistiek heel erg op te letten."

Menal vertelt meer over haar gesprekken met mantelzorgers van mensen met dementie met een migratieachtergrond. Zo ontdekte ze, dat het delen van zorg vaak onbesproken blijft. "Veel van deze mantel-

zorgers raken dan ook overbelast. Het wordt vaak als een vanzelfsprekendheid gezien, dat de familie voor de ouderen zorgt. Daarom laten zij zich liever niet verzorgen door professionele 'buitenstaanders'. Tegelijk signaleert ze, net als wij zo vaak in de praktijk, dat zorgprofessionals niet altijd over de juiste kennis beschikken als het gaat om zorg voor ouderen met een migratieachtergrond. Daarbij blijkt uit haar gesprekken met mantelzorgers, dat sommige professionals er al bij voorbaat van uit gaan, dat zij niet kunnen zorgen voor mensen met een migratieachtergrond, dat ze denken dat het anders en moeilijker is.

Om isolatie en overbelasting bij deze mantelzorgers te voorkomen, is het belangrijk, dat de zorg gedeeld wordt en dat gesproken wordt over (de verdeling van) de zorgtaken. Binnen het onderzoek ligt de nadruk op de verhalen en ervaringen van mantelzorgers uit verschillende culturele groepen. Hiervan kunnen we leren waar de knel- en verbeterpunten liggen. In een later stadium zullen zorg- en hulpverleners ook betrokken worden in het onderzoek. Het uiteindelijke doel van het onderzoek is om het delen (en bespreken) van dementiezorg te stimuleren.

Aan de hand van de bevindingen van het onderzoek zullen de organisaties *Pharos*, *MantelzorgNL* en *NOOM* verschillende

tools en materialen ontwikkelen die het delen van de zorg binnen families stimuleren en de samenwerking tussen mantelzorgers en zorg- en hulpverleners verbeteren. Momenteel zoekt Menal Ahmad naar mantelzorgers die hun verhaal met haar willen delen. Drie dingen zijn daarbij belangrijk: allereerst moet de mantelzorg in Nederland wonen en zorgen voor een familielid bij wie dementie is vastgesteld. Tenslotte moet de betrokken mantelzorg een Molukse, Chinese, Marokkaanse, Surinaamse of Turkse culturele achtergrond hebben.

Deelname aan het onderzoek is anoniem. De informatie die men deelt, wordt gebruikt voor dit onderzoek, de daaruit voortkomende tools/materialen en vervolgonderzoeken. Deelnemers ontvangen een vergoeding. Kent u vanuit uw professionele- of privénetwerk iemand die wil deelnemen aan het onderzoek? Neem dan per e-mail contact op met Menal Ahmad, m.ahmad@uvh.nl of bel 06 22804656.

WIETEKE'S WERELD

GOUDEN BRUILOFT

Dit jaar, 2020 zijn Theo Moody en ik 50 jaar getrouwd! Een Gouden bruiloft! We

keken er echt naar uit, zochten de bruidsfoto's van Robert Collette uit en benaderden het Scheveningse museum Muzee voor een receptie met haring (wilde Theo graag), pangsit goreng (wilde Wieteke graag) en nog veel meer lekkers.

Toen we trouwden in 1970 werd het feest gehouden in het Congresgebouw. In de toren van architect Oud hadden we een familiebijeenkomst en het feestmaal. De kok had een rijke ervaring opgedaan op

cruiseschepen en toverde ijsfiguren en schitterend opgemaakte schalen op tafel. Mijn beste vriendin Cytha hield een mooie speech en ook mijn broers hadden leuke toespraken. De receptie was in de blauwe zaal van het Congresgebouw. We hadden 400 uitnodigingen weggestuurd, maar iedereen kwam met partner en kinderen. Totaal waren er minstens 1000 gasten. Mijn moeder gebaarde naar de obers, dat iedereen in de rij voldoende te drinken moest hebben en genoeg te eten, want er

foto: Rien Eijbersen

waren verrukkelijke hapjes. Het gevolg was dat de gasten die Theo en mij kwamen feliciteren soms al flink aangeschoten waren. Het hele Oebele Kinderkoor was present met componist Joop Stokkermans, regisseur Bram van Erkel, Willem Nijholt en producer René Sleven. Ze zongen een prachtig lied waarvan ik me het refrein nog herinner:

*'En als je daarvan beter wordt,
W.van Dort, W.van Dort
En als je daarvan beter wordt,
moet je het maar lekker doen.'*

Ook Bram van der Vlucht was aanwezig, want we speelden samen in een musical van Harrie Geelen 'Sajjens Fiksjun'. Heerlijk al die vrienden en bekenden. Wat een knalfeest! Maar u moet weten, dat toen ik Theo trouwde, ik een man trouwde die vader was van twee kinderen. Zoon Basje van drie, in snoezig geborduurd lila jasje, had net de waterpokken gehad en ik had het overgekregen! Omdat veel Indische kinderen die Hollandse kinderziekten niet kregen. Bovendien heerste in het Oebele kinderkoor, hoorde ik later, rode hond! Op mijn gezicht had ik al met moeite zeven waterpokken weggeschminkt.

Aan het eind van de dag werd ik wel moe, Theo ook, want hij had bronchitis onder de leden. Een bevriende arts gaf ons een paar pepillen om energie te blijven. Zo reden we, na gegooid met slingers en rijst, weg naar Brussel.

'Laten we maar naar Antwerpen gaan,' zei Theo, 'want we zijn allebei moe'. Goed idee. In een chique hotel in Antwerpen nam hij de bruidssuite. Prachtige kamer met een groot bad op een soort verhoging. Het leek wel een toneel. Toen ik in het bad lag, zag ik wel allemaal rode vlekjes. De pepillen werkten nog steeds, dus lacherig konden we de eerste uren niet slapen. 's Morgens was ik ontoonbaar. We besloten meteen naar huis te gaan, want zoveel waterpokken hadden we allebei nog nooit gezien. Zoon Basje had op zijn lichaam, zeg maar, 50 waterpokken. Ik had er op mijn voorhoofd al 50. Ik bedekte mijn gezicht toen ik langs de receptie liep en thuis belde Theo meteen de weekendarts. Die zag mij en riep verbijsterd: 'Mag ik mijn dochter boven laten komen? Ze is semiarts. Dit heb ik nog nooit gezien. Bent u toevallig in West-Duitsland geweest? Daar heersen de echte pokken!'

Hij wees zijn dochter op alle aangedane plekken. 'Kijk het zit in haar keel, in haar oren, oogleden, in haar vagina, bij haar anus en verder overal.'

Erik Plooyer, de regisseur van de musical 'Sajjens Fiksjun' belde na een week al op. Hij dacht natuurlijk: Pas getrouwd en nu al ziek? Die willen vast nog een beetje honeymoonen. En hij kwam langs om mij te controleren. Nou, hij bleef in de deuropening staan. Verbijsterd. Mijn hoofd was opgezet en anderhalf keer zo groot vol roze blaasjes. Brrr. Erik Plooyer bevroor, zette meteen een stap achteruit. 'Ik zie het al!' riep hij en maakte rechtsomkeert. Actrice Ellen Verheij nam mijn rol over en ik moest uitzielen.

Nog steeds wist ik niet waar onze huwelijksreis naar toe zou gaan. 'We stellen het een jaar uit,' zei Theo. En een jaar later vertrokken we. Ditmaal mocht kleine Bas mee. Eerst reden we naar Antwerpen, net als de eerste keer. Daarna naar Bouillon, het kasteel van Godfried van Bouillon. En toen verder naar Zuid Frankrijk. Een heerlijke huwelijksreis. Nu zijn we 50 jaar verder en we stellen het feest weer een jaartje uit!

De Corona-crisis houdt het land in zijn greep. Pelita volgt de actuele richtlijnen van het RIVM en de verschillende overheden. We gaan er vanuit, dat ook u dat doet en hopen, dat u en uw dierbaren in goede conditie zijn. Als gevolg van de crisrichtlijnen doen wij geen huisbezoeken meer zoals u die van ons gewend bent. Al onze spreekuren op locatie zijn tijdelijk stopgezet. Ook onze Masoek Sadja's en eettafels vinden in ieder geval tot 1 juni aanstaande niet plaats. Om toch zoveel als mogelijk met u in contact te blijven, worden met ingang van heden **TELEFONISCHE SPREKUREN** gehouden door onze regiocoördinatoren. Daarnaast zorgen wij er uiteraard ook voor, dat ons algemene nummer 088 - 330 51 11 voor u bereikbaar blijft!

MEDEDELING AAN PELITA-CLIËNTEN

Hierbij een overzicht van de namen, tijdstippen en contactgegevens per regio:

Theo Boiten (Noord)

di + vr 10-12 uur
06-13521353

Monique Coers (Noord-Holland)

ma 14-16 uur, woe 19-20 uur, do 9-11 uur
06-30761180

Stefanie Hehalatu (Limburg)

di + do 13-15 uur
06-30994306

Sylvia Hiert (Midden)

di + do, 10-12 en 14-15 uur
06-10991336

Stan Hoestlandt (West)

di 14-16 uur, do 10-12 uur
06-13246181

Sylvia Huisman (Eindhoven-Den Bosch)

ma + woe 14-16 uur
06-13517056

Peter van Riel (Gelderland)

op werkdagen tussen 10 en 16 uur
06-13523093

Kees Schepel (Zeeland-N.Brabant)

di + do 14-16 uur
06-13521570

Josselien Verhoeve (Overijssel)

wo + vr 10-12 uur
06-26949275

Nynke van Zwol (Amsterdam e.o.)

di + do 14-16 uur
06-47839666

Voorts is **Ed Roso**, ter vervanging van zijn spreekuur in de Sophiahof (Den Haag), op maandag t/m donderdag bereikbaar via 06-13521479 of 06-28666198.

We hopen, dat we u zoveel als mogelijk van dienst kunnen zijn door in ieder geval telefonisch bereikbaar te zijn voor uw vragen. Tot zover voor nu.

Hartelijke groet,
Rocky Tuhuteru
Directeur

BEKEKEN DOOR HABIB

Ron Habiboe studeerde geschiedenis in Leiden en heeft zich hierna verder beziggehouden met onderzoek betreffende de Molukken. De laatste jaren leverde hij regelmatig artikelen en bijdragen over de Molukken aan onder meer het Molukse maandblad *Marinjo* en het radioprogramma *Suara Maluku*. Momenteel is hij werkzaam als freelance onderzoeker. In *Bekeken door Habib* geeft hij een kort persoonlijk relaas over eigentijdse zaken die de Molukse gemeenschap raken of bezighouden.

EXCUSES, OP WEG NAAR CONSENSUS

Op dinsdagavond 10 maart zat ik met een gezonde nieuwsgierigheid te kijken naar een aflevering van *De Wereld Draait Door*, ook wel bekend als DWDD. Nieuwsgierig, omdat er twee gasten uitgenodigd waren om te spreken over de excuses die koning Willem Alexander eerder die dag publiekelijk had aangeboden tijdens de eerste dag van zijn bezoek aan Indonesië.

In tal van media werd benoemd, dat koning Willem Alexander excuses had aangeboden voor het Nederlandse geweld tijdens de Indonesische onafhankelijkheidsoorlog (1945-1949). Dit was de eerste maal dat een Nederlands staatshoofd excuses aanbood voor dit geweld. Zijn exacte woorden tijdens zijn bezoek waren: *Het verleden kan niet worden gewist en zal op zijn beurt door iedere generatie moeten worden erkend. In de jaren direct na de proclamatie volgde een pijnlijke afscheiding die vele levens heeft geëist. In lijn met eerdere verklaringen van mijn overheid wil ik mijn spijt betuigen en excuses aanbieden voor het excessieve geweld van Nederland in deze periode. Ik doe dat terwijl ik mij volledig bewust ben van de pijn en het verdriet die de getroffen familieleden tot vandaag de dag nog altijd voelen.*

Op de sociale media werd flink gediscussieerd over welk belang wel of niet gehecht moest worden aan deze excuses. Sommige scherprechtters merkten op, dat er slechts excuses werden aangeboden voor "excessief" geweld. Werd "regulier" koloniaal geweld hiermee goed gepraat? Anderen voerden aan, dat deze excuses onvoldoende waren, omdat deze niet alleen voor het geweld moesten gelden, maar voor het alle facetten van het Nederlandse kolonialisme in Indonesië vanaf 1600. Weer anderen vonden de excuses een belangrijke stap in de Nederlandse politieke acceptatie van de Indonesische vrijheidsstrijd.

Aan de tafel bij DWDD zaten Indië-veteraan, Ton Kelders en Gerdi Verbeet, voorzitter van het Nationaal Comité 4 en 5 mei. Kelders was in 1946 als 17-jarige vrijwillige militair naar Indonesië vertrokken. Geëmotioneerd sprak hij schande over de excuses van de koning, "zo lijkt het weer alsof wij inderdaad misdadigers zijn geweest", zo zei hij, "want zo zijn wij behandeld vanaf dat wij terugkwamen uit Indië". Verbeet ging hierop in door te vertellen, dat destijds "aan beide kanten veel geweld is gebruikt. Ook aan de kant van de Indonesische nationalisten. Die mensen voerden een onafhankelijkheidsstrijd. Die waren ook niet kinderachtig met het gebruik van geweld. Maar het geweld is aan twee kanten heel

groot geweest..." Deze laatste uitspraak is waar Kelders waarschijnlijk op had gewacht. "Dát bedoel ik", vuurde hij trefzeker. Welke overweging hieraan ten grondslag lag, kan ik niet bedenken, maar Verbeet probeerde mogelijk toch een nuancering aan te brengen door te zeggen "maar de meeste slachtoffers zijn natuurlijk wel aan de Indische kant gevallen." Met deze laatste uitspraak begaf zij zich volgens mij twee maal op glad ijs. De eerste maal door te spreken over de "Indische" kant als de kant waar de meeste slachtoffers zijn gevallen. Waarschijnlijk versprak zij zich en bedoelde zij toch de "Indonesische" kant waar het aantal slachtoffers tijdens de dekolonisatie-oorlog, de Indonesische onafhankelijkheidsoorlog, wordt geschat op circa honderdduizend doden. Het tweede gevaar schuilt in het onderscheid in het aantal slachtoffers aan beide kanten. Indien dit niet in een zeer neutrale context wordt gebruikt, dan lijkt dit al snel op een lelijke competitie van leed: "wij hadden het slechter dan jullie". En het huidige, nog voortdurende debat rond de dekolonisatie van Indonesië zou, volgens mij, uiteindelijk moeten leiden naar een consensus over een gedeeld verleden.

Maar nu toch naar het punt dat ik wil maken. Aan Kelders onvrede werd tegemoetgekomen doordat Verbeet verwees naar het geweld aan "twee kanten". De focus richtte zich hier dus niet uitsluitend op het Nederlandse geweld tijdens de dekolonisatieoorlog, maar op een neutrale benadering van al het geweld tijdens de oorlog, van welke kant dan ook. In feite wordt hiermee de dekolonisatieoorlog benaderd vanuit het perspectief van de uitvoering van de oorlog: het geweld. En, dit staat los van de motivering van de oorlog: kolonisatie of vrijheid. Er kunnen hier twee benaderingen worden onderscheiden: de motivering en de uitvoering van de oorlog.

De excuses van de koning als symbolische belichaming van geheel Nederland, hebben betrekking op beide benaderingen van

de oorlog. De motivering van de kant van de Nederlandse regering was herkrijging van het koloniale gezag. De excuses van de koning impliceren het voortschrijdende inzicht, dat de toenmalige motivering van de oorlog een slechte was. Over de uitvoering van de oorlog, over het geweld aan Nederlandse kant, is het laatste woord nog niet gezegd. Het grootschalige onderzoek naar de dekolonisatieoorlog in Indonesië door drie onderzoeksinstituten zal in 2021 hierover een nader licht laten schijnen.

Terug naar Kelders. Hij is nauw betrokken geweest bij de uitvoering en kan daar dus voor een deel op worden aangesproken. Waar hij niet verantwoordelijk voor was, is de motivering van de Nederlandse regering. De excuses van de koning en het voortschrijdende inzicht, dat de toenmalige motivering van de oorlog een slechte was, impliceert op zijn beurt, dat de Nederlandse militairen, onder wie dus Kelders, destijds zijn ingezet bij een fout gemotiveerde oorlog.

Nederlandse excuses aan Indonesië? Mooi! Een goede stap in de richting van een consensus over een gedeeld Nederlands-Indonesisch verleden. Maar het zou in mijn ogen rechtvaardig zijn als de koning of de Nederlandse regering, náást de dankbetuiging aan de toenmalige militairen aan Nederlandse kant voor de destijds getoonde loyaliteit, óók excuses aanbiedt voor hun inzet bij een, bij nader inzicht, fout gemotiveerde oorlog. Zeker als er al excuses zijn gemaakt naar de voormalig tegenstander.

Laat er geen misverstand over bestaan: dit alles staat los van een oordeel over de uitvoering van de oorlog en los van de persoonlijke motivering van de afzonderlijke militairen aan Nederlandse kant tijdens de jaren 1945-1949. Excuses aan de voormalige tegenstander is mooi, maar moet wel gepaard gaan met een vorm van consensus aan de eigen kant, sorry.

Reacties: r.habiboe@gmail.com

INDIË IN NEDERLAND

13

Leeft Indië nog? En waar vindt men Indië dan in Nederland? In deze serie gaat Monnique Haak op zoek naar activiteiten in Nederland waar geïnteresseerden Indië kunnen tegenkomen. Dit keer vertelt Jaro Wolff (41), trainer en acteur. Hij is bekend geworden met zijn alter ego Ricky Risolles en toert daarmee door Nederland met de theatershow 'Ya, dat is iets Indisch'.

Ricky Risolles is een groot succes. "Ja, groter dan ik vooraf had gedacht. Als ik als Jaro Wolff over de Pasar loop, sta ik binnen een half uur weer buiten. Niemand herkent mij. Als ik op de Pasar kom als Ricky Risolles, duurt het wel een tijdje voordat ik weer buiten sta."

Hoe is het alter ego Ricky Risolles ontstaan? "Wij deden als neefjes de ooms en tantes na. Mijn moeder is op negentienjarige leeftijd naar Nederland gekomen. Zij is een echte Indo, afkomstig uit Indonesië. Samen met mijn tante reageerde ze op een oproep vanuit Nederland om te komen werken als verpleegkundige. Ze volgden eerst een opleiding tot verpleegkundige in Jakarta. Daarna kwamen ze naar Nederland. Als jonge kinderen maakten wij onderling al grapjes over de ooms en tantes. Dan verzonnen we karakters, zoals Lonny Lemper en Ricky Risolles. In 2007 werd de film *Ver van familie* van Marion Bloem opgenomen. Ik speelde daarin als acteur één van de kleinkinderen van Anneke Grönloh. Op die set waren veel Indo's aanwezig. Een film maken is veel wachten en muziek maken. Tijdens het

vele wachten deed ik wel eens mijn alter ego Ricky Risolles. Meteen zeiden Ricci Scheldwacht en Ilse Bloem, andere acteurs op de set, dat ik het op YouTube moest zetten. Die beginfilmpjes gingen over de botol cebok en Indische mannen die wel stoer zijn. Ricci Scheldwacht bracht mij ook in contact met het tijdschrift *Moesson*. Ik kreeg een eigen column in *Moesson* en daardoor werd ik weer gevraagd om op te treden op de Tong Tong Fair. Ondertussen maakte ik nieuwe videoclipjes voor YouTube. Als ik aan iets denk, doe ik midden in de nacht het licht aan en neem ik iets op. Zo is het steeds gegaan. Nu heb ik mijn eigen theatershow."

Welk publiek komt op uw voorstelling af?

"Mijn publiek? Dat zijn Indo's en Indo-lovers. Iedereen die er linksom of rechtsom iets mee te maken heeft. Er gaat een gerucht, dat Indo's niet naar theaters zouden gaan, maar gelukkig hebben wij daar niks van gemerkt. Ik hoor ook, dat mensen door vrienden zijn meegenomen naar mijn theatershow. Deze mensen zijn na afloop verbaasd, dat ze er eigenlijk veel meer vanaf wisten dan ze dachten. Ook voor hen is het kennelijk herkenbaar."

Wat voegt uw theatershow toe aan het alter ego Ricky Risolles?

"Nu komen mensen echt voor mijn show. Daarom mogen ze meer over Ricky Risolles te weten komen. Alles wat ik met Ricky doe, heeft met mij te maken. Mijn vader heb ik bijvoorbeeld nooit gekend. Mijn familie heeft nooit iets over hem verteld. Dat laat ik terugkomen

foto: Armando Ello

in de show. Ik speel het samen met tante Wieteke, zo noem ik Wieteke van Dort. De eerste keer dat ik optrad met tante Wieteke op de Tong Tong Fair zei ze tegen mij, dat er veel onderwerpen waren waar je vroeger niet over sprak. Ik vind het heel bijzonder om te horen hoe dat vroeger ging en ik realiseer mij steeds meer, dat zij vroeger heel veel hebben geïncasseerd. De voorstelling die ik maak gaat over deze kracht van de kwetsbaarheid. Het schrijven van de show was op sommige punten 'een kleine traumaverwerking'. Ik maak graag grappen over mezelf en mijn eigen situatie vroeger. Dat is mijn manier om ermee om te gaan. Superflauwe grappen gaan vaak over de moeilijkste onderwerpen."

Wat doet u nog meer? "Ricky Risolles is één blaadje van de bloem Jaro Wolff. Ik help als trainer en acteur om mensen te laten groeien. Ik zie elke dag iemand anders om mee te werken. Er is niet één recept voor al deze mensen. Elke persoon is anders en elke situatie is anders, elke dag weer. Je kunt als mens niet altijd de controle pakken. Iedereen blijft een

theoreticus, tot je dingen gaat uitproberen. Ga iets doen, blijf niet hangen in de theorie. Blijf ook niet vastplakken aan nostalgie. Elke generatie heeft een andere tijd waarin hij of zij leeft. Mijn dochter is vier. Mijn normen en waarden kan ik niet zomaar op haar plakken. Ik kan ze wel vertalen naar haar tijd. Het gaat altijd over schakelen en wendbaar zijn. Het zijn niet de slimsten of de sterksten die overleven, zei iemand eens, maar degenen die het meest wendbaar zijn bij verandering.”

Tot slot de vraag van deze serie: Leeft Indië nog? “Het Indisch-zijn leeft nog. Volop! Ik ben blij met wat mijn voorouders hebben gedaan voordat ik hier ben geboren. Ik heb familie in Indonesië en dan besef ik, dat ik het heel goed heb hier. De derde en vierde generatie is geboren in Nederland, maar wel opgegroeid met Indische mensen om zich heen. Het gaat om die saamhorigheid. Zoek de overeenkomsten. Ik zou zeggen, dat mijn bloed bepaalt hoe Indisch ik ben, niet mijn kennis over Indië.”

SYMPATHIEKE MELATI-CAMPAGNE NIJMEGEN

Cabaretier Pieter Derks, generaal Van Uhm, Rob Jetten en vele andere prominente Nijmegenaren doen mee. (zie voor de hele lijst www.stichtingpion.nl) Dat de plechtigheden van 4 mei en Bevrijdingsdag dit jaar een heel ander aanzien krijgen, is in het licht van de crisis terecht. Het is hartverwarmend te constateren, dat de Melati-campagne, bedoeld om 15 augustus in de schijnwerpers te zetten, veel navolging krijgt. Voor de Nederlands-Indische gemeenschap was het slikken, dat in Nederland de meeste aandacht uitging naar 5 mei, terwijl 15 augustus soms een voetnoot leek. Gelukkig neemt de belangstelling voor de Indië-herdenkingen de laatste decennia toe. Juist in dit bijzondere herdenkingsjaar bedacht de Indische

gemeenschap om beide ‘Bevrijdingsdagen’ met elkaar te verbinden. Daartoe werd in februari gestart met de Melati-campagne en aan 75 bekende Nijmegenaren gevraagd of zij van 5 mei tot en met 15 augustus de Melati wilden dragen om hun solidariteit met de Nederlands-Indische gemeenschap in het algemeen en die van Nijmegen in het bijzonder uit te drukken.

CORONA EN WO II IN 100 FOTO'S

Door de corona-crisis is natuurlijk ook de laatste fase van *De Tweede Wereldoorlog in honderd foto's*, het project waar wij u al eerder over vertelden, gewijzigd. Een groot deel van het project is voltooid, maar er zal nu anders aandacht voor worden gevraagd. De geplande opening in de Tweede Kamer op 30 maart is natuurlijk komen te vervallen. De bekendmaking van de 100 foto's zal nu in de dagen vlak vóór 4 en 5 mei plaatsvinden. Dan blijkt welke foto's uit de provincies en Nederland Overzee zijn gekozen. Het boek *De Tweede Wereldoorlog in honderd foto's* verschijnt eind april, begin mei en de NOS zal de voorgenomen themauitzending over het project op 3 mei of 4 mei uitzenden. Ook andere media, waaronder de regionale omroepen, zullen dan aandacht aan de bekendmaking besteden.

Omdat er van een fysieke presentatie in de vorm van tentoonstellingen en bijeenkomsten voorlopig geen sprake kan zijn, zal de komende maand vooral via sociale media aandacht worden gevraagd voor het project. Dit gebeurt onder meer door

iedere 2 à 3 dagen één foto uit te lichten op Facebook, Instagram en Twitter (@in100fotos). Ook wordt onder de titel *Dit is mijn foto van de Tweede Wereldoorlog* een nieuw campagne-onderdeel opgestart. Het publiek wordt daarbij de mogelijkheid gegeven video's in te sturen waarin men in één minuut één specifieke foto uitlicht. Deze video's kunnen met een mobiele telefoon of camera worden opgenomen. Alle 650 foto's zijn op www.in100fotos.nl te raadplegen. Net als de korte video's die nu al op deze website te zien zijn, vragen wij u om aan te geven waarom een beeld u raakt. De filmpjes kunt u insturen naar l.vastenhout@niod.knaw.nl. Het NIOD zal ervoor zorgen dat de gekozen foto goed in het filmpje gemonteerd wordt. Ook ‘BN-ers’ zullen worden gevraagd om een actieve bijdrage te leveren. Staatssecretaris Blokhuis heeft toegezegd de eerste video in te spreken.

De provinciale ‘pop-up’ tentoonstellingen van de gekozen 50 provinciale oorlogsfoto's en die van Overzee zijn in productie geno-

Banjoebiroe, datum onbekend. In de bouwvallige centrale keuken van het kamp werken gemiddeld vijftig vrouwen en meisjes aan één stuk gedurende een week, waarna zij worden afgelost. Het werk vindt plaats in twee ploegen: 25 kooksters en 25 rondbrengsters, die het brouwsel in zware tonnen naar de barakken brachten. (bron: Nationaal archief)

men en, evenals de 100 foto's expositie, gereed om getoond te worden. Vanwege de omstandigheden worden ze nu tijdelijk opgeslagen. De hoop is, dat deze exposities eind september als afsluiting van het *Jaar van de Vrijheid* alsnog kunnen worden getoond.

HALIN-VEILING VOOR HET GOEDE DOEL

49

Stichting HALIN verleent sinds jaar en dag financiële ondersteuning aan landgenoten in Indonesië. Geheel op eigen kracht en zonder overheidssubsidie verricht deze stichting in stilte veel nuttig werk voor hen die na de oorlog en bersiap-periode in Indonesië bleven wonen, vaak in behoeftige omstandigheden. Ten behoeve van deze activiteiten veilen wij een aantal kunstwerken uit het bezit van HALIN, uiteraard met de bedoeling zo veel mogelijk geld binnen te halen voor het nuttige werk van de stichting.

De totale opbrengst van de veilingen gaat inmiddels richting de € 11.000,-. De twee bijzonder mooie steendrukken van Charles William Meredith van de Velde (Leeuwarden, 3 december 1818 - Menton 20 maart 1898), hebben namelijk € 175,- opgeleverd en daarmee komt de teller op een totaal van € 10.651,-. Dit keer hebben we twee bijzonder mooi ingelijste *Nederlandsch-Indische* schoolplaten, *Gambar*

Gambar, in de aanbieding. Ze verschenen in de *Indische Gids* van 1879. De ene is getiteld *Toekang tiram, Oesterverkoper*, de ander *Pedati, Buffelkar*. Ze werden uitgegeven door *Dikaloe oleh Toewan Kolff, jang dahoeloe di negari Batawi*. De auteur was H.C. Klinkert en illustrator G.J. Bos. De druktechniek is chromolithografie en de lithografie of druk is van G.J. Thieme. De platen meten 44 x 38 cm. en in hun prachtige omlijsting 54 x 60 cm.

Wilt u in het bezit komen van deze beide werken, dan kunt u als gebruikelijk per post of per e-mail een bod uitbrengen. Biedingen vanaf € 125,- worden in overweging genomen. Mocht u op deze mogelijkheid in willen gaan, laat het ons weten. Biedingen kunt u tot uiterlijk 1 juni 2020 sturen naar ons adres, t.a.v. Redactie Pelita Nieuws, Nienoord 13, 1112 XE Diemen, of via e-mail naar redactie@pelita.nl, onder vermelding van uw naam, adres en eventueel telefoon-

nummer. De werken worden toegewezen aan de hoogst biedende. Bij gelijke biedingen laten wij het lot beslissen. En nogmaals, de opbrengst komt geheel ten goede aan het werk van Stichting HALIN.

BRONBEEK IN BEELD

ZOMERRONDLEIDING

Ook voor Bronbeek geldt, dat alle activiteiten tot 1 juni zijn afgelast. Het eerstvolgende publieksevenement, dat daarna, hoewel onder voorbehoud op de rol staat, is de diapresentatie en rondleiding *Landgoed Bronbeek, koninklijk geschenk voor veteranen*, waarin de twee eeuwen geschiedenis van het Arnhemse landgoed centraal staan. Op vrijdag 10 juli 2020 is het zover.

De presentatie duurt van 14.00 tot 16.30 uur en bestaat uit twee delen. Eerst brengt Niek Ravensbergen met historische en hedendaagse foto's en kaarten op groot scherm de ontwikkeling en het gebruik van het landgoed in beeld. De aansluitende rondleiding over het landgoed voert langs bijzondere bomen, de bron en de beek met zijn watervalletjes, beelden en de plantenkalendar; ook de architectuur van de monumentale gebouwen en de gedenktekens voor de slachtoffers van de

Japane bezetting van Nederlands-Indië worden belicht.

Koninklijk geschenk

Het landgoed Bronbeek wordt al ruim anderhalve eeuw bewoond door oud-militairen. Maar zijn geschiedenis gaat nog verder terug. De rentenier Hermen Steygerwalt begon in 1817 met de aanleg van een 'buitengoed' bij een natuurlijke bron en beek aan de Velperweg. Hij bouwde er rond 1820 een eenvoudig buitenhuis en noemde het terrein 'Bronbeek'. Het huis werd in later tijd vervangen door een statige villa. Koning Willem III, die het landgoed vijf jaren bezat, liet deze villa uitbreiden met twee zijvleugels. In 1859 schonk hij zijn landgoed aan de Staat der Nederlanden. Hij stelde als voorwaarde, dat de

Staat er een tehuis zou bouwen voor militairen die gediend hadden in het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger (KNIL). Dit 'Koloniaal Militair Invalidenhuis Bronbeek' werd ontworpen door de toenmaals beroemde architect Willem Nicolaas Rose en ging open op 19 februari 1863. De tehuisbewoners hielden sindsdien bijna een eeuw lang een gemengd agrarisch bedrijf op het landgoed in stand. Daarnaast onderhielden zij in hun tehuis een collectie militaire en volkenkundige voorwerpen uit Nederlands-Indië. Hun collectie is de basis van het huidige museum voor de Nederlandse koloniale geschiedenis. In 1960 is het terrein veranderd in een park, met behoud van de historische structuur en gebouwen. Nog steeds wonen er oud-militairen in het tehuis op het landgoed, maar nu van alle delen van de Nederlandse krijgsmacht.

Reserveren

Deze middag is onder meer interessant voor mensen met belangstelling voor de Nederlandse koloniale geschiedenis en voor groen erfgoed. Deelname met museum-entreebewijs (Museumkaart, Veteranen en Vrienden gratis). Reserveren is gewenst via nb.ravensbergen@mindef.nl.

UITHETOOG
UITHETOOG
UITHETOOG
UITHETOOG
UITHETOOG
UITHETOOG

OPROEP / Wie heeft mij/mijn familie gekend in de Japanse kamptijd en in de Bersiapperiode? Ik ben Annie Holwerda, geb. 24.9.1941 in Malang, mijn ouders waren Sjoerd Holwerda (geb. 24.8.1916, sergeant KNIL-infanterist) en Harmina Holwerda-Piersma (geb. 2.8.1917 te Groningen). In de jaren 1942-45 ben ik samen met mijn moeder en één jaar oudere zuster Grietje geïnterneerd geweest, achtereenvolgens in De Wijk in Malang, in Ambarawa, en tot slot in Banjoebiroe 10 en 11. In de Bersiapperiode zijn wij overgebracht naar het Wilhelmina-kamp in Singapore. Na een (recuperatie)periode in Leeuwarden ging ons gezin in 1949-1950 weer naar Indië, voor de KNIL-dienst van mijn vader, we woonden aan de Papandjanlaan 92 in Bandoeng. In augustus 1950 keerden we definitief terug naar Nederland. Reacties graag via tel. 06-13521353 van Theo Boiten, mijn contactpersoon bij Pelita. Bij voorbaat hartelijk dank.

OPROEP / Hierbij zou ik, Andrea van 't Oostende, graag een oproep willen doen aan die dames die er nog zijn die tot plusminus 1958 in kindertehuis Bidara Tjina (St. Vincentius) in Jakarta zijn geweest. Misschien kunnen we elkaar via een reünie ontmoeten?? Ik ben heel benieuwd!! Vast veel dank, e-mail: oostende1950@hotmail.com

OPROEP / Graag kom ik in contact met lotgenoten uit het strafkamp Dampit bij Malang in de jappentijd. Helaas zijn er niet veel meer in leven. Ik ben van 1927 en woon in California sinds 1960. Ik was bij de onthulling van het Dampitgedenkteken in Bronbeek. Veertien jongens werden toentertijd onthoofd in Poedjon in 1945 op beschuldiging van spionage. Voor onze kinderen is in het Engels het boek verschenen: *Dampit, a Forgotten Drama in East Java, during the Japanese occupation in World War II*. Reacties graag naar dhr. F.M.J. Martin Berghuis, 150 Pestana, Space 25, Manteca, CA 95336, USA, tel: 001-209-239-1931, e-mail: berghuis.martin@gmail.com

AMERSFOORT

datum : 30 mei, vervalt
21 juni onder voorbehoud (OV)
tijd : 12.45 - 15.00 uur
(zaal open 12.30 uur)
plaats : Klokhuis, Weberstraat 2
maaltijd : € 11,50
(reserveren gewenst)
aanmelden bij : mw. F. Schussler,
tel. 06-13282985 of
eettafelamersfoort@gmail.com

AMSTELVEEN

datum : 8 mei, vervalt
tijd : 13.00 - 16.00 uur
plaats : De Meent, Orion 3-5
maaltijd : € 11,00
(reserveren verplicht)
aanmelden bij : mw. L. Heijligers,
tel. 06-15482249

APELDOORN

datum : 17 mei, vervalt, 21 juni (OV)
tijd : 14.00 - 16.00 uur
plaats : Stichting Walterbosch
Mercuriuslaan 35
maaltijd : € 12,00 (excl. consumpties)
aanmelden bij : dhr. H. Kabel 074-2432932

DEN HAAG

datum : 28 mei, vervalt, 25 juni (OV)
tijd : 12.30 - 14.30 uur
(zaal open 12.00 uur)
plaats : Christus Triumfatorkerk
Juliana van Stolberglaan 154
maaltijd : € 12,00
aanmelden bij : dhr. Bert Knorr,
tel. 06-83441618 of
eettafeldenhaag@gmail.com

DEN HELDER

datum : 16 juni (OV)
tijd : 13.00 - 16.00 uur
(inloop 12.30)
plaats : Hotel Den Helder
Marsdiepstraat 2
maaltijd : € 10,00
aanmelden bij : dhr. Frits Piekhaar,
tel. 06-33831146

HILVERSUM

datum : 17 mei, vervalt
tijd : 14.00 - 17.00 uur
plaats : Lopes Dias wijkcentrum
Lopes Diaslaan 213
maaltijd : € 12,50
aanmelden bij : dhr. George Nahumury,
tel. 06-13133422

LEEUWARDEN

datum : 6 mei, vervalt, 3 juni (OV)
tijd : 10.00 - 15.00 uur
plaats : MFC Westenkwartier
Verdijkstraat 1
maaltijd : € 9,50
aanmelden bij : mw. Ria von Ende-Veldhoen,
tel. 06-22462476

NIJMEGEN

datum : 15 mei, vervalt
tijd : 13:00 - 15:00 uur
plaats : Oud Burgeren Gasthuis
Prof. Cornelissenstraat 2
maaltijd : € 12,00
aanmelden bij : steunpuntnijmegen@pelita.nl
tel. 06-13523093

OOSTZAAN

datum : 31 mei, vervalt
tijd : 13:30 - 16.00 uur
(zaal niet eerder open)
plaats : Recreatiecentrum Concordia
Jacob Corneliszstraat 22
maaltijd : € 11,50
aanmelden bij : mw. Ine Andrea,
tel. 075-6841313

UTRECHT

datum : 1 mei, vervalt, 5 juni (OV)
tijd : 13:00 - 17.00 uur
plaats : Buurthuis De Dreef
Schooneggendreef 27c
maaltijd : € 11,00
aanmelden bij : dhr. Jerry Windhouwer,
tel. 06-20962261

WAGENINGEN

datum : 23 juni (OV)
tijd : 14.00 - 16.00 uur
(zaal open 13.30 uur)
plaats : Rumah Kita
Plein 15 Augustus 1
maaltijd : € 12,00
aanmelden bij : Peter en Linda Logman,
tel. 06-26850932

SELAMAT DATANG BIJ DE

PELITA MASOEK SADJA[®]S

AMERSFOORT

datum : 16 mei, vervalt, 6 juni (OV)
 tijd : 13.30 – 17.00 uur
 plaats : 'Het Klokhuis'
 Weberstraat 2
 toegangsprijs : € 4,00
 contactpersoon : mw. G. Cordier-de Croust,
 tel. 06-48753694

AMSTELVEEN

datum : 12 juni (OV)
 tijd : 13.00 – 16.00 uur
 plaats : De Meent, Orion 3-5
 toegangsprijs : € 4,00
 contactpersoon : dhr. R. Wattimurry,
 tel. 06-51612350
 dhr. M. Matitahatiwen,
 tel. 06-53559000

ARNHEM

datum : 28 juni (Bronbeek, OV)
 tijd : 12.30 – 17.00 uur
 plaats : Bronbeek,
 Velperweg 147
 toegangsprijs : € 5,00 (bewoners
 Bronbeek gratis)
 contactpersoon : mw. Tonnie Nijman,
 tel. 0316-330162

ASSEN

datum : 27 juni (OV)
 tijd : 13.30 – 17.30 uur
 plaats : Wijkcentrum De Componist
 Paganinilaan 15
 toegangsprijs : € 5,00 (incl. koffie/thee)
 contactpersoon : dhr. Ed van Calck,
 tel. 06-23884706 of via
 masoeksadjaassen@kpn.nl

BERGEN OP ZOOM

datum : 13 mei, vervalt
 tijd : 14.00 – 17.30 uur
 plaats : Partycentrum Rozenoord
 Beukenlaan 14
 toegangsprijs : € 3,50
 contactpersoon : dhr. H. Beijen,
 tel. 06-21292549
 dhr. H. Donk,
 tel. 06-14574373

BREDA

datum : 3 mei (Huize Raffy), vervalt,
 7 juni (zaal Vianden, OV)
 tijd : 14.00 – 17.00 uur
 plaats : Huize Raffy
 Bernard de Wildestraat 400
 Zaal Vianden
 Viandenlaan 3
 toegangsprijs : € 4,00 (Raffy),
 € 5,00 (Vianden)
 (leden € 3,00)
 contactpersoon : dhr. Ton Hendriks,
 tel. 06-40420330

DEN BOSCH

datum : 1 mei, vervalt, 5 juni (OV)
 tijd : 13.30 – 17.00 uur
 plaatwvs : De Grevelingen
 Grevelingen 66
 toegangsprijs : € 5,00 (leden € 2,50)
 contactpersoon : mw. T. Elfring,
 tel. 073-6416266

DEN HAAG

datum : 13 mei, vervalt
 tijd : 13.30 – 15.30 uur
 plaats : 'Het Klokhuis'
 Celebesstraat 4
 toegangsprijs : € 3,50
 contactpersoon : mw. Anneke Ruff,
 tel. 088-3305111

DEN HELDER

datum : 26 mei, vervalt, 30 juni (OV)
 tijd : 14.00 – 17.00 uur
 plaats : 'De Draaikolk'
 Dollardlaan 202
 toegangsprijs : € 3,00
 contactpersoon : J. vd Vlis,
 tel. 06-47056859

EINDHOVEN

datum : 12 juni (OV)
 tijd : 13.00 – 17.00 uur
 plaats : Dr. Ir. Philipshuis
 Fakkellaan 1
 toegangsprijs : € 3,50
 contactpersoon : dhr. H. Hallegraeff
 tel. 06-13543811

HELMOND

datum : 29 mei, vervalt
 tijd : 13.30 – 17.00 uur
 plaats : VEKA Sportcentrum,
 Deltaweg 201
 toegangsprijs : € 3,50
 contactpersoon : dhr. Kees Schepel,
 tel. 06-13521570

LET OP!
 ALLE MASOEK
 SADJA'S IN
 JUNI ONDER
 VOORBEHOUD

HILVERSUM

datum : 14 juni (OV)
 tijd : 14:00 – 17.00 uur
 plaats : Lopes Diaslaan 213
 toegangsprijs : € 4,50
 contactpersoon : dhr. George Nahumury,
 tel. 06-28361213

LEEWARDEN

datum : 9 mei, vervalt,
 6 juni matinee (OV)
 tijd : 13.30 – 17.30 uur
 plaats : MFC Westenkwartier
 Verdistraat 1
 toegangsprijs : € 4,00 (leden € 3,00)
 contactpersoon : mw. Ria von Ende-Veldhoen,
 tel. 06-22462476

MAASTRICHT

datum : 8 mei, vervalt
 tijd : 13.30 – 17.00 uur
 plaats : Buurtcentrum 't Atrium
 Aureliushof 160
 toegangsprijs : € 3,50
 contactpersoon : mw. Stefanie Hehalatu,
 tel. 06-30994306

RIJSWIJK

datum : 19 mei, vervalt, 16 juni (OV)
 tijd : 13.00 – 16.00 uur
 plaats : Wijkcentrum Stervoorde
 Dr. H.J. van Mooklaan 1
 toegangsprijs : € 4,00
 contactpersoon : dhr. Eric Gerritsen,
 tel. 06-20035692

SITTARD

datum : 29 mei, vervalt, 26 juni (OV)
 tijd : 11.00 – 15.00 uur
 plaats : Limbrichterveld
 Eisenhowerstraat 724
 toegangsprijs : € 3,50
 contactpersoon : mw. Stefanie Hehalatu,
 tel. 06-30994306

ZWOLLE

datum : 20 juni (OV)
 tijd : 13.30 – 17.00 uur
 plaats : Wijkcentrum Holtenbroek
 Bachlaan 20
 toegangsprijs : € 3,50
 contactpersoon : dhr. Arnold Niesen,
 tel. 06-20015449

- Voor meer informatie:
 Stichting Pelita, tel. 088 - 3305111
- Voor details omtrent programmering
 zie website www.pelita.nl

PELITANIEUWS

ZWEEDSE PRIJSPUZZEL (07)

gerecht rook gerei	opdracht bijbelse figuur	inwendig orgaan plaats in overijssel	reeks	soort verlichting	geraamte	pijnlijk ongemak zwin
vlag omgang					bijbelse figuur	
dwars mast lengte maat		troef kaart	deel van de mond		brabantse plaats werk plaats	
	italiaanse stad		plaats in zuid holland			inhouds maat
zangspel vies				onder andere		pers. v.nw.
toets steen siersteen		soort zeilboot oppervl. maat	vees gerecht bladdeeg			
				gewicht		lengte maat motor schip
			klaar	bijvoor beeld ter her innering		oude lap
voor zetsel	bevlie ging			spaanse rivier slonzige vrouw		
	gelderse plaats deel van geschrift			kosten koper oostenr. rivier		ooster lengte stoom schip
schel	oosterse titel	meer in amerika		de oudste groningse plaats		zintuig
		verhaal				bewijs stuk
taille euro peaan				dans dieren geluid	stap	voor middag
		en dergelijke domina				
zeeuwse plaats interview			erg			ter aantentie

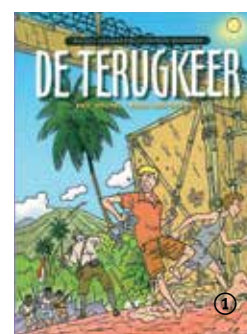
LOS DE PUZZEL OP!

De letters in de gekleurde vakjes vormen, nadat u ze in de juiste volgorde heeft geplaatst, dit keer het Indonesische woord voor een pittige, maar zoete snack.

U kunt de oplossing tot 1 juni 2020 per briefkaart inzenden naar de redactie van Pelita Nieuws, Nienoord 13, 1112 XE Diemen of per mail naar info@pelita.nl.

Maak kans op de volgende prijzen:

- De terugkeer** van Eric Heuvel en Ruud van der Rol.
- Familieziek, naar de roman van Adriaan van Dis** van Peter van Dongen
- Bij de Les, schoolplaten van Nederlands-Indië** (antiquarisch) van Hella S. Haasse

WINNAARS PELITANIEUWS PRIJSPUZZEL FEBRUARI

De oplossing van de vorige Pelita Nieuws Zweedse Prijspuzzel is **tempeh goreng**, het Indonesische bijgerecht dat werd bedoeld. Uit de vele goede reacties zijn de volgende prijswinnaars getrokken: **A. Slagboom** uit Hilversum, **René Degenaar** uit Den Haag en **Yvonne Lengams** uit Amsterdam. Van harte gefeliciteerd, een dezer dagen zult u uw prijs thuis ontvangen.

Een tukang sateh Op de stoep te Salatiga, Midden-Java.
(Potlood, penseel en gekleurde inkt op papier, 21x29,5 cm. 2002) **Cary Venselaar**